

ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ

Վ- ՄԿԶԲՆԱՀՆՉՑՈՒՆՈՎ ՀԱՅԵՐԵՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ԲԱՌԵՐԻ

ՀՆԴԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԾԱԳՄԱՆ ՄԱՍԻՆ*

DOI: 10.54412/2738280X-2021.1-114

Զաքարյան Հովհաննես

բանասիրական գիտությունների թեկնածու,
«Տաթև» գիտակրթական համալիր,
լեզվաբանության բաժանմունքի ղեկավար.
hovzakaryan@yahoo.com

Բանալի բառեր. հայոց լեզու, ստուգաբանություն, հնդեվրոպական նախալեզու, արմատային տարբերակներ, աճական, ձայնդարձ, շարժուն s-:

Տողերիս հեղինակի մի հոդվածում (Զաք.–1)¹ փորձ է արվել փարատելու այն նախապաշարումը, որ եթե հայերենում բառը սկսվում է վ-ով, ուրեմն ամենայն հավանականությամբ իրանական փոխառություն է (տե՛ս, օրինակ, ՀԼՊՆԺ², 557-558): Այդ հոդվածում անհնար էր տեղավորել ձեռքի տակ եղած ողջ փաստական նյութը, որ վերաբերում է հ.-ե. նաև այլ արմատների: Ստորև կներկայացնենք հայերենի վ սկզբնահնչյունի հ.-ե. ծագումն ապացուցող նոր փաստեր:

Անկայուն ձայնավոր սկզբնահնչյունից կամ սահող s-ից հետո *w (ւ, ս)³ հնչյուն ունեցող հ.-ե. մի շարք արմատներից առաջացած

* Ներկայացվել է 02.08.2021, գրախոսվել՝ 29.09.2021:

¹ **Հ. Զաքարյան**, *Հայերենի վ- սկզբնահնչյունի հնդեվրոպական ծագման մասին*. - «Հայոց լեզվի պատմական ուսումնասիրության արդի խնդիրներ (գիտական հոդվածների ժողովածու)», խմբ.՝ Վ. Կատվայան և ուրիշներ, Ե., «Գիտություն», 2019, էջ 34-45:

² **Գ. Չախուկյան**, *Հայոց լեզվի պատմություն, նախագրային ժամանակաշրջան*, Ե., 1987:

³ Տարբեր հետազոտողներ միևնույն արմատի միևնույն հնչյունը հաճախ արտահայտում են տարբեր նշաններով: Տվյալ դեպքում ունենք *w/ւ/ս տարբերակներ,

հայերեն բառերի ուսումնասիրությունը բացահայտում է յուրօրինակ պատկեր, որը մեր հեղինակած վերոհիշյալ հոդվածում ցույց ենք տվել **(a)ye-* «հոսել; թաց; ջուր» արմատի օրինակով: Այժմ կքննարկենք հ.-ե. համանուն մեկ այլ արմատ՝ **(a)ye-* «լինել, ապրել, բնակվել; բնակիչ; բնակատեղի, տուն» (ՀԱԲ⁴, 1, 576-577, ՀՄԲ 165, Նիկ.⁵**(a)wes-*, Պոկ.⁶ № 2184, **yes-1*, ՎԲԱ⁷, **h₂wes-*), և դրանից ծագած հայերեն մի քանի բառեր⁸: Նշված աղբյուրներում առկա է այդ արմատի **ye-* (առանց անկայուն սկզբնաձայնավորի) տարբերակից առաջացած հայ. **գոյ** բառը (ըստ Գ. Ջահուկյանի՝ *<*uosio-*)⁹: Գ. Ջահուկյանը սրան ավելացրել է ***գոնել** «լինել» (*<*uosne-*), **գիւղ** (*<*ueik'h-li-*՝ **ueik'* «տուն, բնակատեղ, ավան») բառերը (ՀՄԲ¹⁰, 162-163)¹¹, սակայն չկա այդ արմատի **aye-* (անկայուն սկզբնաձայնավորով) տարբերակից առաջացած հայերեն բառի

որոնցից որևէ մեկի ընտրությունը սույն պարագայում համարում ենք պայմանական:

⁴ **Հ. Աճառյան**, *Հայերեն արմատական բառարան*, հհ. 1-4, Ե., 1971-1979:

⁵ **S. Nikolaev**, *Database of Indo-European etymology.* - <http://starling-rinet.ru/cgi-in/response.cgi?root=config&morpho=0&basename=\data\ie\piet&first>

⁶ **J. Pokorny**, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Bern-München, 1959 (<http://dnghu.org/indoeuropean.html>):

⁷ Wiktionary (<https://en.wiktionary.org/wiki>):

⁸ Չայնավորով սկսվող արմատները (բառերը) հ.-ե. մի շարք լեզուներում այս կամ այն չափով հակված են ստանալու հազագ, որը հայերենում արտահայտվում է որպես **h** կամ **j** նախաձայն: Ուստի որոշ հետազոտողներ նախընտրում են այդ հազագը ներառել հ.-ե. վերականգնվող նախաձևերի մեջ: Տվյալ դեպքում դա կարող է ունենալ, օրինակ, **(h)(a)u(e)-* տեսքը: Տարբեր հետազոտողներ այդ հազագը նշանակում են նաև **H** կամ **h₂** ձևով: Մենք հակված ենք այդ հազագը համարելու՝ ոչ թե ի սկզբանե առկա, այլ տվյալ պահին կամ հետագայում ավելացած տարր՝ որպես նախահավելված, որ պարտադիր չէ ներառել նախաձևերի բոլոր տարբերակներում անխտիր:

⁹ Հ. Աճառյանը նշել է, որ **yes-* «մնալ, բնակվել, տունուտեղ» նախաձևը կազմված է **au-* «բնակիչ» արմատից՝ **es-* մասնիկով և սկզբնաձայնավորի անկումով (ՀԱԲ, 1, 576):

¹⁰ **Գ. Ջահուկյան**, *Հայերեն ստուգաբանական բառարան*, Ե., 2010:

¹¹ Անգլերեն Վիքիբառարանը, հ.-ե. նախաձևը տալով **h₂wes-* ձևով, որպես 2-րդ իմաստ է նշում «մրնալ, գիշերել» և ժառանգ ձևերի շարքին է դասում նաև **ագանիւմ** բառը (ՎԲԱ, *h₂wes-*), որի հետ է սովորաբար կապվում **աւթ (օթ)** «գիշերում» [*<*au-ti-* < **au-* «գիշերել, քնել»] բառը (ՀԱԲ, 4, 609-610, ՀՄԲ, 101):

օրինակ: Բառասկզբի *աւ-> **աւ**- հնչյունական անցումը, կարծում ենք, կարելի է տեսնել **աւան** բառում:

Աւան «բնակավայր, շեն, գյուղաքաղաք» բառը Հ. Աճառյանը համարել է փոխառություն պիլ. ենթադրյալ *āvahan ձևից, որը բրիտեցվում է հ.-ե. նույն *(a)ւe- նախաձևից (ՀՄԲ, 1, 353-354): Գ. Ջահուկյանը վերականգնել է պիլ. (պարթև.) *āvān ենթադրյալ ձևը (ՀՄԲ, 99): Սակայն հայերեն այս բառը փաստորեն կարելի է անմիջականորեն բխեցնել հ.-ե. նախաձևից՝ *աւa-n- (կամ գուցե *աւas-no-)¹² >**աւան** բանաձևով¹³:

Ինչ վերաբերում է հայերենի վ սկզբնահնչյունին, ապա դրա բացատրությունը հետևյալն է: Հ.-ե. *աւ(e)- հնչյունակապակցությամբ սկսվող որոշ բառերի դեպքում ձայնավորից առաջ *աւ-> **աւ**-անցումից այնքան հետո, երբ այլևս չէր գործում ւ > փ անցման օրենքը, անկայուն սկզբնաձայնավորն ընկել է, և միջձայնավորային դիրքում գրեթե /վ/ հնչող, իսկ այդժամ բառասկզբում հայտնրված **ւ**-ը (այն էլ ձայնավորից առաջ) օրինաչափորեն վերածվել է **վ**-ի (քանի որ հայերենում բառասկզբում **ւ** չի կարող լինել): Արդյունքում ունենում ենք *աւ- > **աւ**- > (**ա**)**ւ**- > **վ**- հնչյունական անցման բանաձևը: Տվյալ դեպքում այդպես կարելի է բացատրել **վան** բառի հնդերոպական ծագումը:

¹² Բառավերջում (արմատի վերջում) ձայնավորահաջորդ **s**-ի անկման մասին տե՛ս **Հ. Աճառյան**, *Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի*, հ. VI, Ե., 1971 (այսուհետ՝ ԼՔՀԼ), էջ 558:

¹³ Բառասկզբի *aw (aw, au) > **աւ** անցման հայտնի օրինակներ են **աւիշ** (<*awē-skh- (ՀՄԲ, 102)), **աւլի (օղի)** (<*awlio- (ՀՄԲ, 102)), **աւր (օր)** «մաղձ» (<*aw-ro- (ՀՄԲ, 104)), **հաւառի** «գետառ, մայր գետ» (<*awər-s- (ՀՄԲ, 454)) բառերը՝ հ.-ե. *(a)ւe- «հոսել; թաց; ջուր» արմատից, **աւձ-իք (օձ-իք)** (<*aughiiā- (ՀՄԲ, 102)) բառը՝ *augh- «պարանոց, վիզ» արմատից, **աւճ (օճ)** «պատասխան, պատգամ» (<*awihd <*auēd-io- (ՀՄԲ, 102)), **աւետ (աւէտ)** «ուրախ լուր, ողջույն» (<*awe(i)d- (ՀՄԲ, 101)), **աւրեր (օրեր)** «անեծք, նզովք, նախատինք» (<*aw-ro- կրնությամբ (ՀՄԲ, 104)) բառերը՝ *au(e)- «խոսել» արմատից, **աւլի (օղի)** «ոչխար» (<*owi-dh-iio- (ՀՄԲ, 100)), բառը՝ *owi- «ոչխար» արմատից, **աւթ (օթ)** «գիշերում» (<*au-ti- (ՀՄԲ, 101)) բառը՝ *au- «գիշերել, քնել» արմատից, **աւղ (օղ)** «կոշիկ» (<*ou-dh- (ՀՄԲ, 100)), **աւթոց (օթոց)** «ծածկոց, թիկնոց» (<*au-t-ng (ՀՄԲ, 101)) բառերը՝ *eu- «հագնել» արմատից, **աւոց (օոց)** «հեռու» (<*au-lo- (ՀՄԲ, 102)), **աւցտել (օցտել)** «հեռացնել, պատակտել» (<*au + ցտել(ՀՄԲ, 104-105)) բառերը՝ *au- «ցած, հեռու» արմատից և այլն:

Վան «բնակավայր, բնակարան, հյուրանոց» բառը Հ. Աճառյանը, հետևելով Հյուբշմանին, համարել է փոխառություն իրանական ենթադրյալ *wahana ձևից (ՀՄԲ, 4, 302-303): Գ. Ջահուկյանը վերականգնել է պիլ. (պարթև.) *van ենթադրյալ ձևը (ՀՄԲ, 99): Սակայն հայերեն այս բառը ևս կարելի է անմիջականորեն բխեցնել հ.-ե. նախաձևից՝ *axa-n- >աւան- > (ա)ւան- >**վան** բանաձևով: Մրա ածանցյալներից հիշենք **վանք** «մենաստան», **վանատուր** «հյուրընկալ», **վանիկ** «հարկ, բնակարան» բառերը: Մի ածանցյալ էլ պիտի համարել **Վանանդ** տեղանունը (երեք գյուղանուն, մեկ քաղաքանուն, մեկ գավառանունն)¹⁴ (-անդ ածանցի համար հմմտ. *արգանդ, վարս-անդ, կալ-անդ, եռ-անդ, աղ-անդ, գով-(ա)նդ*ն, տե՛ս նաև ՀՄԲ, 797)¹⁵: Ի դեպ, Հ. Աճառյանը, կասկածելով իր ընդունած ստուգաբանությանը, փորձել է դա հիմնավորել տրամաբանորեն՝ գրելով. «...**հարևան** «դրացի», բուն «բնակակից», որ կազմուած է **հար-** < գնդ. haða- «միասին» + **վան** բառերից. հմմտ. **հարազատ, հարակաշ:** Որովհետև **հար-** ձևը առանձին գոյութիւն չունի հայերէնում, ուստի **հարևան**, ինչպէս և **հարակաշ** ու **հարազատ**, ամբողջապէս իրանեան բառեր են, և հետևաբար **վան** իրանեան բառ է» (նույն տեղում): Սա կեղծ տրամաբանություն է, քանի որ **հար-**ը հայերէնում ոչ միայն առանձին գործածություն ունի, այլև որպէս նախածանց միանում է բնիկ հայերեն արմատներին (**հարակից, հարատև** նն), ինչպէս նաև սովորական երևույթ է, երբ փոխառյալ և բնիկ ձևայինքը միանալով բաղադրյալ բառեր են սերում: Վերջապէս, Հ. Աճառյանի այս տրամաբանությամբ կարելի է նույն հաջողությամբ պնդել, որ **վան-**ը բնիկ հայերեն է, քանի որ **օթևան (օթեվան)**-ի **օթ-**ը հենց ինքը՝ Հ. Աճառյանը, ստուգաբանել է որպէս

¹⁴ Գ. Ջահուկյանը **Վանանդ**-ը համարել է իրանական փոխառություն՝ ելնելով այն հանգամանքից, որ պահլավերէնում մոտավորապէս այդպէս է եղել Վեգա աստղի անունը (Գ. Ջահուկյան, Ստուգաբանություններ, «Պատմա-բանասիրական հանդէս», 1996, հմ. 1-2, էջ 45):

¹⁵ Գ. Ղափանցյանը դիտարկել է **-անդ** տեղանվանակերտ ածանց, օրինակ՝ *Հարանդ, Մարանդ, Եռանդ, Վարանդ(ա)* նն (տե՛ս Հ. Բարսեղյան և ուրիշներ, *Հայաստանի և հարակից շրջանների տեղանունների բառարան*, հ. 4, Եր., 1998, էջ 753):

բնիկ հայերեն արմատ (ՀԱԲ, 4, 609-610), իսկ **իջևան**-ի **էջ**-ը բնիկ հայերեն արմատ է ըստ Պոկոռնու և Ջահուկյանի (ՀՄԲ, 245): Փաստացի դրանց նման մի ներհայերենյան կազմություն էլ **հարևան** բառն է: Մեկ այլ առիթով՝ **հարևան** բառը ստուգաբանելիս, Շ. Ա-ճառյանը **վան** արմատը իրանյան է համարել վ նախաձայնի պատճառով (ՀԱԲ, 3, 57-58): Սա վերոհիշյալ նախապաշարման հերթական արտահայտությունն է: Ինչպես տեսնում ենք, **վան** արմատը փոխառյալ համարելու փաստարկները կա՛մ թույլ են, կա՛մ անհիմք: Նկատենք նաև, որ **վան**-ը փաստորեն **աւան**-ի կրճատված տարբերակն է¹⁶, և այդ երկու բառերը իրենց նմանության պատճառով բաղադրություններում հաճախ շփոթվում են ու միմյանց ազատ փոխարինում: Օրինակ՝ **օթևան**-ը ունի **օթեվան** տարբերակը (ՆԲՀԼ¹⁷) (մեկը՝ -**աւան**, մյուսը՝ -**վան** բաղադրիչով), **իջևան**-ը ունի **իջեվան**, **իջեվան**, **իջավան**, **իջաւան** տարբերակները, ընդ որում՝ ՆԲՀԼ-ն հիմնական է համարել **իջեվան** տարբերակը (ինչպես և **օթեվան**-ը):

Կա նաև **Վան** տեղանունը, որի խալդերեն սեպագրի **Բիայնա** ընթերցումը, եթե իրոք հավաստի է, ապա պետք է համարել **վան** հասարակ անվան համանուն և փորձել բխեցնել թերևս *bheu- «աճել, բարգավաճել» հ.-ե. նախաձևից (որից են իլլիր. Bounnos տեղանունը, անգլ. be «լինել», հայ. բոյն, բոյս, բայ ևն [ՀՄԲ, 135])՝ **Վան**<**Բիայնա** <*bhea-no-<*bheu- բանաձևով (վ-բ լծորդության համար հմմտ. վիթն – բութեն, վեժ – բեժ «վարագույր», Վասիլ – Բարսեղ, Բասեն – Վազան, Էրեբունի – Երեւան ևն)¹⁸: Մյուս կողմից՝ խալդերեն սեպագիրը թերևս կարելի է կարդալ **Վա(յ)նա**՝ քմայնացած վ-ով ու ա-ով (ինչպես հնչում է այդ անվան սեռական

¹⁶ Հմմտ. **աւազան** >(բրբռ.) **վազան** (տե՛ս Հայոց լեզվի բարբառային բառարան, հհ. Ա-Է, Ե., 2001-2012 (այսուհետ՝ ՀԼԲԲ), հ. 9, էջ 8) անցումը:

¹⁷ Մ. Աւգերեան և ուրիշներ, Նոր բառգիրք հայկազեան լեզուի, Վենետիկ, 1836-1837:

¹⁸ Գուցե երբևիցե պարզաբանվի հ.-ե. *bheu- «աճել, բարգավաճել» և *(a)ye- «բնակիչ, լինել, ապրել, բնակվել, տուն, բնակատեղի» հոմանիշ արմատների ծագումնաբանական կապը, և հասկանալի դառնա **գ-վ-բ** լծորդության էությունը:

հոլովածը Վանի բարբառում) և նույնացնել վան հասարակ անվան հետ:

Այս բառերի առնչությամբ կարելի է քննարկել նաև **գոմ** «անասնատուն», **գաւիթ** «նախասրահ, փարախ» և **գվուկ (գհուկ)** ոչխարանոց» բառերը:

Գոմ «անասնատուն» բառը *uos-mo- «մնալ, ապրել, բնակվել, գիշերել» նախաձևից է բխեցրել Հ. Հյուբշմանը՝ հետագայում հրաժարվելով իր այդ ստուգաբանությունից: Հ. Աճառյանն ընդունելի է համարել Լիդենի *ghomo- >**գոմ** ստուգաբանությունը, որ հայ-գերմանական զուգաբանություն է (ՀԱԲ, 1, 574-575, ՀՄԲ, 167): Միանգամայն համոզիչ է թվում, չնայած ոչ պակաս համոզիչ է Հ. Հյուբշմանի առաջարկած ստուգաբանությունը:

Գաւիթ «1. նախասրահ, 2. բակ, 3. փարախ» բառը անհայտ ծագման են համարել Հ. Աճառյանը (ՀԱԲ, 1, 528) և Գ. Ջահուկյանը (ՀՄԲ, 153): Բնակության գաղափարի հետ այս բառի իմաստային սերտ առնչությունը հիմք է տալիս առաջարկելու **գաւ-իթ** <*(a)uəu- < *au-«բնակիչ» ստուգաբանությունը (-իթ ածանցի համար հմմտ. *խրճ-իթ, կնճ-իթ, կող-կող-իթ* «որկոր» են):

Գվուկ (գհուկ) «փարախ, ոչխարի գոմ, ոչխարանոց» (Մալիւ.¹⁹, 1, 472, 450)²⁰ բառը տեղ չի գտել ստուգաբանական բառարաններում: Դիտարկելով որպես ածանցավոր բառ (*գվ-ուկ*) և իմաստից ելնելով՝ կարելի է ենթադրել, որ **գվ-** (***գիւ-**) արմատը նախորդ բառի **գաւ** արմատի ձայնդարձային տարբերակն է (վ - հ անցման համար հմմտ. *ղավուկ – ղահուկ, հող – վող* են):

Քննարկենք հ.-ե. ևս մեկ արմատից սերված հայերեն բառերը: Հ.-ե. *ues-no- «գին» արմատից է հայերեն **գին** բառը (ՀԱԲ, 1, 556-557, ՀՄԲ, 161, Պոկ., № 2192՝ *ues-no-)²¹: Եթե համարենք, որ բուն ար-

¹⁹ Ս. Մալխասեանց, *Հայերեն բացատրական բառարան*, հհ. 1-4, Ե., 1944-1945:

²⁰ Կա նաև **դիուկ** «ուլանոց, ուլատուն, ուլերի փարախ» բառը (Ս. Սուքիասյան, *Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարան*, Ե., 1967, էջ 171):

²¹ Այլ լեզուներից կարելի է հիշել խեթ. uas-, uasija- «գնել, գնում», ušsanija- «վաճառել», ւեճճիա- «գին», լատ. vilis «էժան» (Պոկ., № 2191, ւեճ-8 «գնել, ծախել»), հ.հնդկ. vasná- «գին, աշխատավարձ», vasnayati «սակարկել», հուն. ὄνος «գին», լատ. vēnus

մատն է *ւթ-, իսկ s-ն աճական է, ապա կարելի է այդ արմատից բխեցնել նաև հայ. **վաճառել, վճար** և **վարձ** բառերը՝ ելնելով վերոհիշյալ **q – վ** լծորդության մեր մեկնությունից:

Վաճառել «ծախել» բառը թե՛ Հ. Աճառյանը, թե՛ Գ. Ջահուկյանը համարել են փոխառություն պիլ. (մ.պրսկ.) *vāčār* «շուկա» բառից (ՀԱԲ, 4, 298-299, ՀՄԲ, 702): Բայց հայերեն **վաճառ**- արմատը չունի «շուկա» իմաստը (որ արտահայտվում է *վաճառանոց* ածանցյալով), իսկ իրան. *vāčār*- արմատն էլ առանց ածանցի չունի «ծախել» իմաստը: Չնայած հայ. և իրան. այս արմատների համանունությանը՝ առաջարկում ենք հայ. **վաճառ**-ի համար վերականգնել հ.-ե. *ւթ- «ծախել, գնել» արմատի*(a)ւթ-g^wy-(<**վաճ**-) տարբերակը (որում ունենք g^wy (<**ճ**) աճականը)՝ **-առ** ածանցով (հմմտ. *մաճ-առ, կայտ-առ, մաց-առ* են)²²:

Վճար «վարձք, հատուցում, մուծում» բառը թե՛ Հ. Աճառյանը, թե՛ Գ. Ջահուկյանը համարել են փոխառություն պիլ. (մ.պրսկ.) *vičār* «բաժանում, լուծում, բացատրություն» բառից (ՀԱԲ, 4, 345-346, ՀՄԲ, 713): Բայց իմաստային առումով սա ևս համոզիչ մեկնություն չէ: Թե՛ ձևի, թե՛ իմաստի առումով ավելի հարմար ենք գտնում այս բառը անմիջականորեն բխեցնել հ.-ե. *ւթ- «ծախել, գնել» արմատի *(a)ւթ-g^wy- (< ***վիճ**-) տարբերակից (որտեղ ունենք g^wy (<**ճ**) աճականը)՝ **-ար** ածանցով (հմմտ. *կերպ-ար, տիպ-ար, գալ-ար, պալ-ար* են, տե՛ս նաև ՀՄԲ, 800):

Վարձ «վճար, հատուցում» բառը թե՛ Հ. Աճառյանը, թե՛ Գ. Ջահուկյանը համարել են փոխառություն պիլ. (մ.պրսկ.) ենթադրյալ *varz «շահ, վաստակ» բառից (ՀԱԲ, 4, 322, ՀՄԲ, 707): Բայց պահլավական արմատներ հորինելու փոխարեն ավելի հարմար ենք գտնում այս բառը ևս անմիջականորեն բխեցնել հ.-ե. *ւթ- «ծախել,

«վաճառք», հ.ռուս. *věno* «օժիտ», իւեթ. *uššaniya*- «վաճառել» (Պոկ., № 2192՝ *ւթ-նօ-«զին»):

²² Չի բացառվում որ այս **առ**-ը ոչ թե ածանց է, այլ արմատ՝ «վերցնել, ստանալ» իմաստով, որի դեպքում **վաճառել** կնշանակի «վճար՝ զին առնել (ապրանքի դիմաց)» (բառակազմական առումով հմմտ. *բացառել, կիրառել, հաշվառել, զանցանել, ներառել* են):

զնել» արմատի *(a)uə-r-g'h- (< *վարձ) տարբերակից՝ r և g'h (<ձ՝ քաղաձայնից հետո)²³ աճականներով:

Անցնենք հ.-ե. ևս մեկ արմատից սերված հայերեն բառերի քննությանը: Խոսքը *(a)u(e)-g'h- «պարանոց, վիզ, ճիտ, ծոծրակ» արմատի մասին է (ՀՄԲ 102 *augh-, Պոկ. № 143, *augh-, *ugh-, Նիկ. *aug'h-en-): Այս դեպքում g'h-ն թերևս աճական է: Նշված աղբյուրներում առկա է հայ. **աւձ-իք (օձ-իք)** բառը (ըստ Գ. Չահուկյանի՝ *aughiā- <*augh- «պարանոց» (ՀՄԲ, 102))²⁴: Նկատի ունենալով **աւ-վ** լծորդության մեր մեկնությունը՝ առաջարկում ենք նույն արմատից բխեցնել նաև **վիզ** բառը:

Վիզ «պարանոց, ճիտ» բառը Հ. Աճառյանը համարել է հավաստի ստուգաբանություն չունեցող (ՀԱԲ, 4, 337-338)²⁵: Գ. Չահուկյանը նախապես մտցրել է որպես բացառություն **վ-ով** սկսվող բնիկ հայերեն բառերի շարքը՝ **վիզ** < *au-g'h- «ծոծրակ» < *uei- «ոլորել, ծռել» (Չահ.-1²⁶, 268), այնուհետև համարել է փոխառություն իրանական աղբյուրից՝ համեմատելով ավ. vaēz ձևի հետ (ՀՄԲ, 711)²⁷: **Վիզ** բառը Նիկոլանի բառարանում բխեցված է *weng'- «վիզ, այտ» արմատից, սակայն հ.-ե. g'-ն հայերենում որպես կանոն դառնում է **ծ**, բայց ո՛չ **զ** (ԼՔՀԼ²⁸, 533-534), նաև բացատրված չէ, թե ինչու սպասվող **զ-ի** փոխարեն առկա է **վ** սկզբնահնչյունը: **Վիզ** բառը՝ իր բարբառային **խիզ** տարբերակով, **աւձիք-ի** հետ նույնարմատ

²³ Չայնավորից հետո g'h-ն որպես կանոն դառնում է **զ** (ԼՔՀԼ, 583):

²⁴ Այլ լեզուներից բերվում են հ.հնդկ. usṇihā, հ.հուն. αὐχίον օրինակները (Պոկ., № 143, Նիկ. *aug'h-en-):

²⁵ Հ. Աճառյանը, հետևելով Մեյերին, չի ընդունել Պեդերսենի առաջարկը՝ **վիզ** բառը կապելու հ.պրուս. winsus «պարանոց», չեխ. vaz «ծոծրակ» բառերի հետ, որոնք էլ կապված են հ.սլավ. **взяти** «կապել» բառի հետ (իբր «գլուխը մարմնին կապող մարմնամաս»), որի **в-** սկզբնահնչյունը նախդիր է, իսկ արմատն է **яз-/уз-** «1. կապ, 2. նեղ»: Այնուհանդերձ այս ստուգաբանությունը հիշված է ռուսերեն Վիքիբառարանում (взять) (այսուհետ՝ ՎԲՌ (<https://ru.wiktionary.org/wiki>)): Իսկ Յ.Պոկոռնու բառարանում **վիզ** բառը հիշատակված է *angh- «նեղ» արմատի տակ՝ նկատի ունենալով, որ վիզը մարմնի նեղ մասն է (Պոկ., № 85, *angh- «նեղ»):

²⁶ Г. Джаукян, *Очерки по истории дописьменного периода армянского языка*, Е., 1967.

²⁷ Գ. Չահուկյանը **վիզ** բառի ածանցյալ է համարել **վզան** «հպարտ» բառը (ՀՄԲ, 710):

²⁸ Հ. Աճառյան, *Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի*, հ. 6, Ե., 1971

է համարել նաև Հ. Մարտիրոսյանը՝ որպէս ենթաշերտային ծագմամբ բառեր²⁹: Մինչդեռ միանգամայն հարմար է վիզ բառը **գ- վ** լծորդության վերոհիշյալ բանաձևով բխեցնել հ.-ե. **(a)uēg'h-* «պարանոց, վիզ, ճիտ, ծոծրակ» նախաձևից, որի *g'h-*ն ձայնավորից հետո հայերենում օրինաչափորեն դառնում է ոչ թե **ձ** (ինչպէս **աւձիք** բառում), այլ **զ** (հմմտ. **dheig'h-* > դէզ, **dig'h-* > տիզ, **eg'h-* > եզն, **leig'h-* > լէզ, **meig'h-* > մէզ, **og'hinio-* > ոզնի)³⁰:

Նկատի ունենալով վերոհիշյալ **աւ-ու** լծորդությունը՝ նույն արմատից հնարավոր է դուրս բերել նաև **ուլն(ուղն, յուլն)** «1. վիզ, պարանոց, ճիտ, 2. անրակ, 3. ուլունքահատ» բառը՝ արտածելով **ուլն** <**(a)u-l-no-* բանաձևը³¹: Սակայն այս բառի համար մինչ այժմ ընդունելի է համարվում **ուլն** <**olen-*՝ **el-* «ծռել, թեքել»³² ստուգաբանությունը (ՀԱԲ, 4, 592-493, ՀՄԲ, 747), որը նույնպէս համոզիչ է:

Այժմ քննարկենք մեկ օրինակ՝ հ.-ե. շարժուն **ս**-ով արմատներից: Հ.-ե. **xer-* (**suxer-*) «կապել, կցել, կախել» արմատի (Պոկ., № 2148, **xer-1*, **suxer-* «կապել, կցել») **xur-* տարբերակից հայերենում *-կան* ածանցով սերվել է **ուռկան** «թարփ» բառը (ՀՄԲ, 751), իսկ **xer-* տարբերակից՝ *-ի* ածանցով **զերի**³³ «կապված, շղթայված» բառը (ՀԱԲ, 1, 543-544)³⁴: Եթե հ.-ե. **x-* ձայնորդը իրեն նախորդող շարժուն **ս**-ի կամ անկայուն սկզբնաձայնավորի անկման դեպքում

²⁹ **H. Martirosyan**, *Etymological dictionary of the Armenian inherited lexicon*. —[«Leiden Indo-European Etymological Dictionary Series](#), Volume: 8», Brill, 2008, էջ 594-595, 153-154:

³⁰ Տե՛ս ԼՔՀԼ, 539-540:

³¹ Այս **աւ- ու** անցման համար հմմտ. **աւիշ – ուղիս** (տե՛ս Զաք - 1):

³² Նույն արմատից է դուրս բերվում հայ. **ողն** բառը (ՀԱԲ, 3, 554, ՀՄԲ, 601):

³³ Գ. Ջահուկյանը, հետևելով Պոկոռնուն, **զերի** բառը նախընտրել է կապել հ.-ե. **xer-* «գտնել, վերցնել» արմատի հետ (ՀՄԲ, 157-158, Պոկ., № **2165**, **xer-4* «գտնել, վերցնել»): Սակայն զերի ոչ այնքան գտնում են, որքան վերցնում բռնությամբ՝ կապկապելով, շղթայելով նն (իմաստային անցման համար հմմտ. լատ. *captivus* «զերի, կալանավոր»՝ *capio* «ճանկել, հափշտակել, բռնագրավել» բայից): Ուստի Հ. Աճառյանի մեկնությունն ավելի համոզիչ է:

³⁴ Այլ լեզուներից կարելի է հիշել այլ. *vjer* «կառչել», *vark* «շղթա», *vargarī* «շարան», լիտվ. *veriù*, *vér ti* «թել», լատվ. *vārstit* «կրկնակար», *vīrve* «պարան, ճուպան», ռուս. *вереница* «շարան», հ.սլավ. *verigy* «շղթաներ, կապանքներ», լիտվ. *sveĩti* «կշռել», լատվ. *svars* «կշիռ», հ.բ.զերմ. *swār* «դժվար, ճնշող» նն (Պոկ., №, 2148, *xer-1*, *suxer*), ռուս. *верша* «թարփ, վարկան»:

բաղաձայնից առաջ հայերենում դարձել է **ու** ձայնավոր (*ուռկան*), ապա ձայնավորից առաջ, ինչպես տեսնում ենք, կարող է դառնալ **գ** (սկզբնաձայնավորի վաղ անկման դեպքում՝ *գոյ, գոնել, գիւղ, գաւիթ, գվուկ, գերի*) կամ **վ** (սկզբնաձայնավորի ուշ անկման դեպքում՝ *վան, վիգ, վարձ*) կամ **ւ** (սկզբնաձայնավորի պահպանման դեպքում՝ *աւան*): Հայտնի է, որ *սւ-ն ձայնավորից առաջ (շարժուն s-ի պահպանմամբ) բառակազմում դարձել է **ք**՝ *sw- > *hw- > *hq- > *hp- > **ք** անցմամբ³⁵ (ԼՔՀԼ, 493-494): Իսկ նույն դիրքում շարժուն s-ի փոքր-ինչ ուշ անկմամբ (երբ ւ-ն ձայնավորից առաջ հասցրել է դառնալ բաղաձայն *v) հնարավոր է *(s)ւ- > *(s)v- > *v->**վ**- անցումը: Հնչյունական անցման այս տարբերակները նկատի ունենալով՝ առաջարկում ենք նույն՝ *(s)ւer-«կապել, կցել, կախել» արմատից բխեցնել նաև **վարկան, վարմ,վարակ, վարարկել, վերտ,ուռեակ, քայռ, գար, գորգ, քուղ, քաստել** բառերը:

Վարկան «թարփ» բառը Հ. Աճառյանը հիշատակել է որպես **ուռկան**-ի թերևս գավառական տարբերակ (ՀԱԲ, 4, 608), իսկ Գ. Չախուկյանը, թերևս ելնելով վ-ով սկսվող բառերի վերաբերյալ հայտնի նախապաշարումից, կասկածով ենթադրել է, թե **վարկան**-ը գուցե իրանական ծագում ունի (ՀՄԲ, 751): Հիմք ընդունելով Հ. Աճառյանի կարծիքը և ելնելով **ու**-ով լծորդության մեր մեկնությունից՝ առաջարկում ենք այս բառը բխեցնել *ւer- «կապել, կցել, կախել» արմատի *(s)ւer- տարբերակից (>**վար**-)՝ նույն *-կան* ածանցով (հմմտ. *ուռկան, լծկան, թխսկան, գուժկան* ևն):

Վարմ «1. թակարդ, ծուղակ, որոգայթ, ուռկան, որսի ցանց, 2. հյուսածո ցանցակերպ զարդ» բառը անհայտ ծագման են համարել Հ. Աճառյանը (ՀԱԲ, 4, 323) և Գ. Չախուկյանը (ՀՄԲ, 707): Առաջարկում ենք այս բառի **վարմ** <*(s)ւer-m- <*(s)ւer- «կապել, կցել, կախել» ստուգաբանությունը, որտեղ *m-ն աճական է:

Վարակ «1. կապ, հանգույց, 2. ծառի ճյուղի կցատեղ, 3. հիվանդության հարուցիչ» (որից՝ **վարակել** «1. կապել, կաշկանդել,

³⁵ Օրինակ՝ *swesōr- >քոյր, *swopno- >քուն, *swidro- >քիրտն, *swæld-sk'- >քաղց, *swenyō- >քենի և այլն (ԼՔՀԼ, 493-494):

պատել, պաշարել, 2. հիվանդության հարուցիչը փոխանցել») բառը Հ. Աճառյանը չի ստուգաբանել (ՀԱԲ, 4, 315), Գ. Ջահուկյանը ենթադրել է իրանական աղբյուրից փոխառություն՝ առանց որոշակի սկզբնաձև մատնանշելու (ՀՄԲ, 706): Սկզբնական իմաստից ելնելով՝ այս բառի մեջ տեսնում ենք վերոհիշյալ նույն **վար-** «կապ» արմատը՝ **-ակ** ածանցով (հմմտ. *է-ակ, տես-ակ, քան-ակ, հաս-ակ, լծ-ակ, միջ-ակ* են, տե՛ս նաև ՀՄԲ, 794):

Վարարկել «պատել, շրջապատել (նեղությամբ նն)» բառը Հ. Աճառյանը չի ստուգաբանել (ՀԱԲ, 4, 316), Գ. Ջահուկյանը նախապես կապել է (*վառ* «քող, ծածկոց» բառի հետ միասին) հ.-ե. **uer-* «փակել, ծածկել, պաշտպանել» արմատի հետ՝ որպես *-արկ-ել-ով* կազմություն (Ջահ.-1, 267), սակայն հետագայում մասամբ հրաժարվել է այդ ստուգաբանությունից (ՀՄԲ, 706): *Վարակել* բառի հետ իմաստային ընդհանրությունը հիմք է տալիս տեսնելու նույն **վար-** «կապ» արմատը, մանավանդ որ Հ. Աճառյանի բերած միակ գրավոր վկայության մեջ առնչվում է վերոհիշյալ *վարմ* բառի հետ («...պատմե՛զ զանազան փորձութեանց վարարկեալ որպէս զվարմ») (ՀԱԲ, նույն տեղում):

Վերտ «խիտ հյուսված, ոլորուն, շղթայաձև (գրահաշապիկ նն)» (որից՝ **վերտել** «1. հյուսել, շարել, 2. զարդարել (կիտվածներով՝ անկվածներով, խարելով նն)»³⁶ (Մալխ., 4, 334) բառը Հ. Աճառյանը չի ստուգաբանել (ՀԱԲ, 4, 333): Գ. Ջահուկյանը նախապես դուրս է բերել հ.-ե. **uer-t-* «ոլորել, պտտել» արմատից (Ջահ.-1, 267-268), հետագայում կապել է *վարտիք* բառի հետ՝ համարելով իրանական փոխառություն (ՀՄԲ, 709), իսկ *վարտիք*-ը Հ. Աճառյանի հետևողությամբ փոխառյալ է համարել իրանական **varti* (var- «ծածկել» արմատից) ենթադրյալ ձևից (ՀՄԲ, 708): Սակայն **վերտել** «հյուսել»-ը «ծածկել» բնիմաստից դուրս բերելը համոզիչ չէ: Կարծում ենք՝ ավելի հարմար է «կապել, կցել» բնիմաստը, և առաջար-

³⁶ Սրան համանուն է **վերտել** «ցատկոտել, խրոխտանալ, հպարտանալ» բառը (Մալխ., 4, 334):

կում ենք **վերս** <*(s)ǵer-d- <*(s)ǵer-«կապել, կցել, կախել» ստուգաբանությունը:

Ուռեակ «արջ կամ եղնիկ բռնելու թակարդ» բառը Հ. Աճառյանը չի ստուգաբանել (ՀԱԲ, 4, 608), իսկ Գ. Ջահուկյանը թեև անհայտ ծագման է համարել, սակայն նշել է դրա հնարավոր կապը **ուռկան**-ի հետ: Ուստի առաջարկում ենք **ուռ-եակ** >*ur-s- <*(s)ǵer-«կապել, կցել, կախել» ստուգաբանությունը՝ **-եակ** ածանցով (հմմտ. *հարսն-եակ, ամ-եակ, սպաս-եակ, վարդ-եակ, օթ-եակ* ևն, տե՛ս նաև ՀՄԲ, 803):

Քայռ (քեռո) «գոհարագարդ մանյակ» բառը անհայտ ծագման են համարել Հ. Աճառյանը (ՀԱԲ, 4, 549-550) և Գ. Ջահուկյանը (ՀՄԲ, 775): Այս բառը իմաստով կարծես թե հեռու է «թարփ, ցանց» նշանակող վերոհիշյալ *ուռկան, ուռեակ, վարկան* բառերից: Սակայն նկատենք, որ *վարմ* բառի երկրորդ իմաստն է «զարդ» (հմմտ. նաև *վերտել*): Նկատի ունենալով նաև, որ մանյակը մի զարդ է, որը կապվում և կախվում է պարանոցից՝ առաջարկում ենք այս բառի **քայռ** <*hքայռ <*hգայռ <*hwair-s- <*swair- <*(s)ǵer-«կապել, կցել, կախել» ստուգաբանությունը, որ հիմնավորված է ոչ միայն հնչյունական³⁷, այլև իմաստային անցմամբ:

Գար «հիվանդություն կպած, ցավով բռնված, ախտահար» բառը Հ. Աճառյանը համարել է հավաստի ստուգաբանություն չունեցող (ՀԱԲ, 1, 520-521): Գ. Ջահուկյանը, հետևելով Է. Աղայանին, կասկածով համարել է իրանական փոխառություն (ՀՄԲ, 151): Է. Աղայանը փոխառության աղբյուր է համարել ավեստ. *gāda* «փչացում, վնասվածք, խաթարում, չարիք, աղետ» բառը (Աղ., 50-51), որը, կարծում ենք, իմաստով բավական հեռու է: Հայերեն լեզվամտածողությամբ հիվանդությունը՝ ցավը, կպչում է մարդուն: Նաև նկատի ունենալով վերոհիշյալ **վարակ** բառին իմաստային և ձևա-

³⁷ Հնչյունական *sw- >ք անցումն՝ ըստ Հ. Աճառյանի (տե՛ս վերը կամ ԼՔԶԼ, 493-494):

յին մերձավորությունը՝ առաջարկում ենք **գար** <*(s)uər- <*(s)uər- «կապել, կցել» ստուգաբանությունը³⁸:

Գորգ «բրդի թելերով զարդարական հաստ հյուսվածք» բառը Հ. Աճառյանը չի ստուգաբանել (ՀԱԲ, 1, 583): Գ. Ջահուկյանը կասկածով ենթադրել է փոխառություն ինթ. kurka «ծածկոց» բառից՝ նվազ հավանական համարելով բխեցումը հ.-ե.*uər-«պտտել, ոլորել» արմատից (*uorgh- կամ*uork- >գորգ³⁹ որպես «հյուսվածք, գործվածք») (ՀՄԲ, 169): Բայց «հյուսվածք, գործվածք» իմաստային զարգացման համար ավելի հարմար է հ.-ե.*(s)uər-«կապել, կցել, կախել» արմատը: Իմաստային անցման համար հմմտ. հունգ. **szőnyeg** «գորգ» բառը՝ **sző(n)** «հյուսել, գործել» արմատից (ՎԲԱ, **szőnyeg**) (թեպետ տարբեր լեզուներում ավելի հաճախ հանդիպում է իմաստային «ծածկել – գորգ» անցումը³⁹): Այսպիսով առաջարկում ենք գորգ < *(s)uor-gh- <*(s)uər-«կապել, կցել, կախել» ստուգաբանությունը:

Քուղ «թել, դերձան, բարակ պարան» բառը Հ. Աճառյանը (ՀԱԲ, 4, 591) և Գ. Ջահուկյանը (ՀՄԲ, 787) չեն ստուգաբանել: Հ.-ե.*(s)uər-«կապել, կցել, կախել» արմատից սերված մի շարք հոմանիշներ կան տարբեր լեզուներում⁴⁰: Այս հանգամանքը հիմք է տալիս առաջարկելու **քուղ** <*քուրղ <*հքուրղ <*հգուրղ <*hwōr-lo- <*swōr-lo- <*(s)uər-«կապել, կցել, կախել» ստուգաբանությունը (ը-ի անկման համար հմմտ. *քա(ը)շ, խա(ը)շ, դա(ը)ս, թո(ը)շնել, կասկա(ը)ծ* ևն): Գուցե սրա ածանցյալն է **քուրղանդ** «հարսի քողք» (Մալխ., 4, 588) (-**անդ** ածանցի համար տե՛ս վերը):

³⁸ Ի դեպ, հ.-ե. այս արմատի այլալեզու ածանցյալների շարքում կա. հ.բ. գերմ., մ.բ. գերմ. swār (հ.բ. գերմ. swāri) «դժվար, ճնշող, հիվանդագին» բառը (Պոկ., № 2148, uər-1, նաև suər-«կապել, կցել»):

³⁹ Հայերենում այսպիսի անցում ենթադրել հնարավոր է, եթե **գորգ** բառը բխեցվի հ.-ե. *uər- «ծածկել, փակել, հսկել, պահպանել» արմատից (Պոկ., № 2166, uər-5):

⁴⁰ Հմմտ. հ.հուն. ἄεργ- «պարան, առասան», լիտվ. veriù, vérti «թել»; apì-varas «կապիչներ», լատվ. veru, vért «թել», vīrve «պարան, ճոպան», ռուս. верёвка «պարան», вереница «երկար շարան, պարան», հ.սլավ. obora (*ob-vora) «պարան», verigy «շղթա, կապանքներ», ալբ. vark, -gu «շարան, պսակ, շղթա», vargarī «շարան» ևն (Պոկ., № 2148, uər-1, suər-):

Քոստել (քոռտել, քուստել) «պճնել, զարդարել» անստույգ համարվող բառը Հ. Աճառյանը (ՀՄԲ, 4, 595) և Գ. Ջահուկյանը (ՀՄԲ, 788) չեն ստուգաբանել: Նկատի ունենալով վերոհիշյալ **քայռ** «գոհարագարդ մանյակ» բառի հետ իմաստային և ձևային ակնհայտ առնչությունները՝ կարելի է ենթադրել ***քուռ** (<*hքուռ <*hզուռ <*hwōr-s- <*swōr- <*(s)սեր-«կապել, կցել, կախել») արմատ՝ **ստ/շտ** սաստկականով (հմմտ. *ղնգստել, լպստել, ճլվստալ, խառնշտել, խլշտել, ավրշտել* ևն): Իսկ **քոռտել, քուստել** տարբերակները թերևս պետք է համարել **քոստել**-ի սխալագրություններ:

Գ. Ջահուկյանը որպես բացառություն վ-ով սկսվող բնիկ հայերեն բառերի շարքում հ.-ե. *սեր-«կապել, կցել, կախել» արմատից է դուրս բերել նաև **վառել** «կպցնել, փակցնել, վիզը անց կպցնել» անստույգ բառը (Ջահ.-1, 267), որը հետագայում համարել է անհայտ ծագման (ՀՄԲ, 704): Շեղումների մեկ այլ ցանկում նա այս նույն արմատի հետ է կապել նաև **կարգ** «շարք» բառը՝ առանց բացատրելու հնչյունական անցման ընթացքը (Ջահ.-1, 270): Հետագայում նա **կարգ** բառը համարել է անհայտ ծագման (ՀՄԲ, 391):

Այսպիսով՝ հ.-ե. բառասկզբի *ս- [*au-, *aw-] / *օ- [*ou-, *ow-] հնչյունակապակցությունը հայերենում զարգացել է չորս տարբեր ուղիներով:

1. *(a)ս->զ- (ձայնավորից առաջ)՝ *(a)սօսիօ- > *wosio- > *g^wosio->**զոյ**,
2. *(a)ս->ռ- (բաղաձայնից առաջ)՝ *(a)ս(e)-l-kh- > *ulkh->**ռլլխ** «հեղեղ»,
3. *ս->ս- (*a >ս-ի պահպանմամբ)՝ *սա-n->**սան** (ձայնավորից առաջ), *սալիօ->**սալի (օղի)** (բաղաձայնից առաջ),
4. *ս- > *av- > *v->վ- (*a-ի ուշ անկմամբ)՝ *սա-n- > *avan- > *(a)van- > *van- > **վան** (ձայնավորից առաջ):

Հ.-ե. բառասկզբի *ս- [*sw-] հնչյունակապակցության դեպքում (շարժուն s-ով) հնարավոր է զարգացման 4 ուղի:

1. *(s)u->nu- (բաղաձայնից առաջ) *(s)u(e)r- > *ur->nu-
կան,
2. *su- > *sw- > *hw- > *hq- > *hp- > p (ձայնավորից առաջ՝
*s-ի պահպանմամբ) *(s)uer- > *swair- > *hwair-s-> *hqայն >
*hpայն > pայն,
3. *(s)u- > *(s)v- > *v->վ- (ձայնավորից առաջ՝ *s-ի ուղ
անկմամբ) *sux-m-> *svex-m- > *(s)vex-m- > *vex-m->վարմ:
4. *(s)u->q- (ձայնավորից առաջ՝ *s-ի վաղ անկմամբ)՝
*(s)uer- > *uer- > qեր-ի:

Zakaryan Hovhannes - About Indo-European Origin of some Armenian Words with the Initial Sound վ-.—In Indo-European studies it is

generally accepted that the Armenian words with the initial sound վ- are non-original, with the exception of about a dozen words that are considered deviations from the norm. The present article dwells upon phonetic, morphemic and semantic analyses and reveals the regularity of the origin of native (inherited) Armenian words with the initial sound վ-, due to which the following new etymologies are put forward: վան «habitation, settlement; hospice» <*(a)ua-n-<*(a)ue- «to be, to live, to stay; habitant; home», վիզ «neck» <*(a)uē-g'h-<*(a)u(e)-«neck, nape», վաճ-առ-ել «to sell» <*(a)uə-g^wy-, վճ-ար <*վիճ-ար «pay, fee» <*(a)uē-g^wy-, վարձ «payment, reward, rent» <*(a)uə-r-g'h-<*ue- «to sell, to buy», վար-կան «fish trap» <*(s)uxr-, վարմ «snare, deadfall, net» <*(s)uxr-m-, վար-ակ «connection; Infection» <*(s)uxr-, վերս «densely woven» <*(s)uer-d-, <*(s)uer- «to tie, fasten, hang» etc.

Zakaryan Hovhannes - PhD of Philology, the Head of Linguistic Department of "Tatev" Center of Research and Education. hovzakaryan@yahoo.com

Закарян Оганес- Об индоевропейском происхождении некоторых армянских слов с начальным звуком վ-.— В индоевропеистике общепринято мнение, что в армянском языке слова с начальным звуком վ- являются неисконными, за исключением примерно десятка слов,

которые считаются отклонениями от нормы. В настоящей статье, однако, на основе фонетического, словообразовательного и семантического анализов вскрывается закономерность происхождения исконно армянских слов с начальным звуком **վ**-, благодаря чего предлагаются следующие новые этимологии: **վան** «жилище, поселение; приют» <*(a)վա-п-<*(a)վе-«быть, жить, обитать; житель; жильё, дом», **վիգ** «шея»<*(a)վē-g'h-<*(a)վ(e)-«шея, затылок», **վաճ-առ-ել** «продавать» <*(a)վա-г^wу-, **վճ-ար** <*(a)վճ-ար «оплата» <*(a)վē-г^wу-, **վարձ** «арендная плата, рента» <*(a)վա-г'h- <*(a)վе- «продавать, купить», **վար-կան** «верша» <*(s)վաг-, **վարմ** «ловушка, капкан, сеть»<*(s)վаг-т-, **վար-ալ** «связь, узел; инфекция» <*(s)վаг-, **վերս** «плотно сплетенный» <*(s)վаг-d- <*(s)վаг-«связать, скрепить, вешать» и т. д.

Закарян Оганес - кандидат филологических наук, руководитель лингвистического отдела Научно-образовательного комплекса "Гатев".
hovzakaryan@yahoo.com